

נחלתנו

ידועון שבועי של מכון "נחלת חיים"

גליון תקפ"ו - פר' אחרי קדושים [ימי ספירת 'נצח'] - תשפ"ה

הידעת?!

[א]

בעניין 'שבת געלע' / גאולה מצות'
מתוך הגש"פ "צלי אש"

הרב אביש פייערשטיין = [א] בספר "אמרי פינחס" (שבת שאחר הפסח): מה שקורין העולם 'געלע מצות' הוא טעות, אלא [צריך לומר] 'גאולה מצות'. וכן הוא בספר "מדרש משה" (פר' שמיני תרע"ו): נוהגין לקרות שם השבת 'שבת געלע מצות'... ובשם זקני מוה"ר דוד [מקאצק] זצלה"ה שמעתי שנשתבש העולם ונקרא על שם 'שבת גאולה מצות'. ע"ש ובספרים שונים, המבארים טעם השם 'גאולה מצות'.

[ב] אבל בספר "ישמח ישראל" (פר' תזריע): שמענו מאאמו"ר [רבי יחיאל מאלכסנדר זצ"ל], בשם המגיד הקדוש מקאזניץ זצלה"ה זי"ע, שהעולם קורין לשבת אחר פסח 'שבת געלע מצות', הוא 'גילוי מצות'. עכלה"ק... ומוסיף: ויש נוסחא שאמר 'שבת גאולה מצות'. ובספר "תורת אמת" לגה"ק רבי לייבל איגר מלובלין זצ"ל (שבת שאחר הפסח), נוקט בפשטות שנקראת 'גילוי מצות'. וע"ש ב"תורת אמת", "ישמח ישראל" ובספרים נוספים בביאור הכינוי 'גילוי מצות'.

[ג] הנה מקום אתי פה להעלות מה שסיפר הגה"ח רבי ירחמיאל ישראל סעקולא אבד"ק סאדאוונא, כי פעם בשבת אחר הפסח דיבר ב' "ישמח ישראל" על השם 'שבת געלע מצות', שהכוונה 'גילוי מצות'. באותה שבת התארח במחיצתו אחד שלא נמנה על עדת החסידים, ובשמועו את דברי הרבי, הפטיר בלגלוג: מעולם לא שמענו דברים כאלו לא 'געלע' ולא 'גילוי'. הדברים הגיעו לאזני הרבי, פנה אליו והציע לו לבדוק את התפילין. ואכן בִּדְקָם ומָצָאם פסולים.

הסביר ה"ישמח ישראל" ואמר: מנלן שצריכין ארבע פרשיות בתפילין? אלא רז"ל בגמרא (מנחות לד:) דרשו אהא דכתיב בפר' ואתחנן (דברים ו, ט) "לטטפת", 'טט' בכתפי - שתיים; 'פת' באפריקי - שתיים. והרי מעולם לא

מי יודע ומי מכיר?

[א]

[א] בהקדמת ספר 'עמודי גולה' (הנקרא 'ספר מצוות קטן' = סמ"ק) מרבנו יצחק מקורביל מבעלי התוספות, כתב בתו"ד זו"ל: כי אמרו חכמים 'לא עם הארץ חסיד' (אבות פ"ב מ"ה), כי לפעמים אדם סבור לעשות מצוה ועושה עבירה, כמעשה דרבי עקיבא. עכ"ל. מי יודע לאיזה מעשה דרבי עקיבא כוונתו?

[ב] איתא בספר 'זכרון זאת' מהרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע, זו"ל: דהנה אי' (?), 'אין למעלה מעונג, ואין למטה מנגע', דהנה כתיב (דניאל ז, ט) 'וְעִתִּיק יוֹמִין יָתֵב, לְבוּשָׁה בְּתֵלַג חֲזָר וְגו'. ע"ש.

מי יכול לפרש ולפשר, מה הפי' "אין מעלה מעונג, ועין למטה מנגע", והיכן איתא דבר זה, שכתב 'דהנה איתא' (הוא ב'ספר יצירה' פ"ב מ"ד. המגי"ה)

[ג] בספה"ק 'חקל יצחק' מהרה"ק מספינקא זי"ע (ר"פ תזריע) איתא זו"ל: ...בהקדם מ"ש תלמידי הבעש"ט לפרש מ"ש בשו"ע (סי' א' ס"א) שיהא הוא מעורר השחר ולא שיהא השחר מעורר אותו, דהנה האדם צריך לעורר את עצמו לעבודת השי"ת, באתערותא דלבא, ואם אינו מעורר את עצמו - מעוררין אותו מן השמים; לפעמים מצד החסד ולפעמים מצד הדין, כמ"ש (ויקרא ד, כג) 'או הודע אליו חטאתו' ע"ש בזה"ק, וע"כ צריך שיהא הוא מעורר השחר ולא שיהא השחר מעורר אותו. עכ"ד. ע"ש. מי יודע היכן מובא רעיון זה מתלמידי הבעש"ט הק'?

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ב]

בספר החדש 'שבחי המגיד מקאזניץ', ראיתי (בדף קכ"ח) סיפור על הרה"ק רבי גדלי' מזעליחוב זצ"ל. שאלתי האם אפשר להתחקות מי היה הצדיק הזה, הרה"ק רבי גדלי' מזעליחוב זצ"ל?

[נתקבל מהרב שלמה יעקב גליק]

אח"כ הוא אוחזת אל "מלא" רחמים כי שם חלקים כשחכמו במלואו כזה אל"ף ה"י למ"ד יו"ד מ"ס הוא מנין ברחמים אל"ף שפיר שאלקים בתחלה דין אבל לכסוף כשפתחלה אותו אז הוא רחמים לכן שפיר שאלויות דכ"ר המה דין כסוף רחמים:

שם עשור / עשור 10 טעם סתמיסלמדי / וסוד 21

רחמים

[ב]

הרב שלמה יוסף אוביץ = לגליון תקפ"ה (תגובות אות א'): בגליונות "נחלת צבי" כבר הובא כמ"פ משלו של **הרבי ר' שמעלקי זי"ע** על חומר איסור הגומל לחברו רעה, שהוא כאדם המכה את ידו שהכתה בו בשוגג, שהרי כל נשמות ישראל אחת הן. כך הביא בשמו תלמידו **הרה"ק רא"ח מזלזל** שזי"ע בספר "אורח לחיים" (פר' נח) והובא גם ב"קו ונקי" (פר' קדושים).

לענ"ד צריכים להדגיש, שמשל זה ממש קדום, והוא כבר מובא בירושלמי (נדרים ט, ד), וז"ל: כתיב (ויק' יט, חי) "לא תקום ולא תטור את בני עמך" - היך עבדא? הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידי, תחזור ותמחי לידיה!? [היה מחתך בשר [על ידו?] ופגעה הסכין בידו, היחזור ויכה את היד המכה!]. וצ"ל שהרבי ר' שמעלקי זי"ע משל את משלו בשם הירושלמי.

אגב, מסכנת חיתוך בשר (צ"ע למה צוין דווקא בשר? ומעניין שגם במשל בירוש' הוזכר בשר) על גב היר, הזהיר כבר רבא את בניו (ברכות ח:). **המגי"ה**.

[ג]

הרב אהרן שפירא, אבד"ק פרדס כץ = למה שנשאל (בגליון תקפ"ה מדור "מי יודע" אות ג) יש להעתיק דיבור זה מ"קול אריה" שנערך על ידי הכהה, על פי פקודת הקודש של כ"ק אדמו"ר ב' "מאור ישראל" מסקולען זצוקללה"ה:

"אחי רבקה אם יעקב ועשו" (ברא' כח, ה). פירש"י: איני יודע מה מלמדנו. קשה, היה לרש"י לשתוק, וכי כן דרך מפרשים!?. ונראה לענ"ד ע"פ מאמר הריב"ש (=הבעש"ט) על גמרא (ב"ב צא.) אמיה דאברהם - אמתלא[י] בת כרנבו, אמיה דהמן - אמתלא[י] בת עורבתי, למאי נפק"מ? לתשובת האפיקורסים (לפנינו: 'לתשובת המינים'). ופי' רשב"ם שם (בד"ה אימיה דשמרון) שכל הדברים האלו שואלין המינים מה טעם אין אנו יודעים שמותיהן (רשב"ם מבאר הטעם ששואלים בנשים אלו דווקא: אימיה דאברהם כו' - לפי שאמותן של יצחק ויעקב הוזכרו צריכין אנו לידע שם אם אברהם. ואגב גררא נקט אימיה דהמן לפי ששמותיהן שווין; אימיה דדוד - לפי שכל אמהות של מלכים כתובות בנביאים הוצרך לפרש גם אם דוד; אימיה דשמרון - משום דאיירי בה קרא טובא וכו'). והיינו שלכך גילו לנו רז"ל שמות אלו 'שידעו' ויכירו שלא נכחד דבר מתלמידי חכמים' (כלשון רבנו גרשום). נמצא ש'תשובת המינים' כאן אין הכוונה ליישב שאלה של אפיקורסות בעצם מהותה, אלא ששואלים כן לבחון ידיעת החכמים. ובעצם יש מקום לשאלות אלו לאו דווקא אצל המינים. וזה מה שמקשה הריב"ש 'מה זו תשובה', שהרי אין זו תשובה לקושיא וטענה (כהבנה האמיתית של תשובה), אלא תשובה למבקש ידיעה בעלמא. וביותר קשה, מה זו תשובה למינים דייקא, שהרי כאמור השאלה אינה אפיקורסית) קשה

שמענו לא לשון 'כתפי' ולא לשון 'אפריקי'? אלא מאי - כך קבלנו מאבותינו. אך האיש אשר הוא מלגלג על מסורת אבותינו, עליו לבדוק את התפילין... [וראה "דברי תורה" (ח"ב, ז') לב' "מנחת אלעזר" משמיה רחידושי הרי"מ שאמר כן למלגלג על הרמזים ששמע על מה שנוהגים לעשות לסעודת ראש השנה לחמים שקורין ראדי"ש].

[ב] והנה אע"ף שאמרו שהשם 'געלע מצות' שיבוש הוא, מצינו בו כמה וכמה טעמים ורמזים. ראה: חידושי הרי"מ (פר' שמיני); אמרי אלימלך (שבת שאחר הפסח); צבי לצדיק (השמטות לחדש ניסן); עולת מועד (אחר שש"פ; טז, א-ב); שארית מנחם (שבת שאחר הפסח; שארית לפנחס, שבת שאחר הפסח תרצ"ז; ויחי יוסף, שבת שאחר הפסח); ועוד. ומצאתי מקור קדום יותר (שלא נזכר לע"ע בספרי המלקטים) בספר "דברי יאיר" לרבי יאיר ציון מבראד, בן-בנו של רבי אפרים ראב"ד בראד, ותלמידם של רבי נפתלי הירץ (ב"ר ליב) צונץ אבד"ק פניטשוב ושל רבי אלעזר רוקח אבד"ק בראד ולימים אבד"ק אמשטרדאם בעל "מעשה רוקח"; נדפס בחיי המחבר בדירנפארט תצ"ט. וכך כותב (בח' חג הפסח): 'טעם למנהגן של ישראל תורה היא, שבשבת שאחר פסח עושין החלות עגולות כמו מצות עם כרכום וקוראים [ל'חלות'] 'געלי מצות'... עיין שם. (איך נעייין בו ואינו לפנינו? מדוע לא נהג עין טובה להביא את דבריו? **המגי"ה**).

[ג] ולענ"ד יש לומר טעם פשוט, עפ"מ שנוהגין לא להזכיר דברי חמץ בחג הפסח. וכך כתב ב"ספר התשבי" (ערך ד) על דבר שקורין לחזיר 'דבר אחר', נראה לי הטעם כדי שלא לזכור (=להזכיר) שמו בפני התינוקות וידרשו וישאלו עליו ויבואו לידי אכילה, כמו שאין זוכרין (=מזכירים) שם לחם בפסח מטעם זה. ולפ"ז י"ל שבחג הפסח קראו לחמץ 'געלע מצות', כלומר, חלות משוחות בחלמון של ביצה. וכעין זה אחד הטעמים ב"צבי לצדיק" שם. (לפ"ר אינו מובן. הרי מדובר בשבת אחר פסח? ושם חסר כאן קורטוב. **המגי"ה**).

!! תגובות !!

[א]

הרב שלום ראטטענבערג, בית שמש / הרב יואל טייטלבוים / הרב מ. נ. א. / הרב ד. ב. / = בגליון תקפ"ה ('מי יודע ומי מכיר' אות ב', סק"ב) נשאל על-אודות רה"ת ש"ש, שנזכר בספר 'תפלה למשה'. הלא הוא הספר "שם שמואל" לגאון המובהק המקובל האלקי המפורסם מוה"ר שמואל אבד"ק סוויסלאוויטש זצ"ל. נדפס לראשונה בשנת תנ"ט, ושנית בשנת תרנ"ו, ואח"כ נדפס מחדש בחצרות באבוב שנת תש"ס. ובו בפר' וארא (עמ' טז) מביא את הענין הזה. ע"ש.

מה זו תשובה? ואמר הוא ז'ל, דאי' בכתבים (ראה סוף פי' רס"ג לספר יצירה) שע"י חשבון שם אדם ושם אמו אפשר לידע כוכב ומזל מולדו של אדם, ויורה אם יהיה צדיק או רשע וכו'.

[אך מכל מקום הבחירה היא ביד האדם לבחור בטוב. והראיה: שאמו של אברהם כשם אמו של המן, ואעפ"כ היה זה צדיק גמור וזה רשע גמור, מן הקצה אל הקצה (השוה יומא פב:-פג. . המג"ה). ומכאן 'תשובה למינים' הכופרים בבחירה, עד כאן דברי קדשו של הריב"ש. וזה שנאמר: "אחי רבקה אם יעקב ועשו", ששניהם היו בני רבקה, ואעפ"כ, 'זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה (כלשון רש"י לעיל כה, כז) - הרי שיש בחירה קפשית].

וזה אפשר [דלהכי] פירש"י 'איני יודע מה מלמדנו', 'מלמדנו' דייקא, הלא אנחנו בית ישראל יודעים בלאו הכי [מה שאמרו (שבת קנו.)] עה"פ (ברא' טו, ה) "וירצא אותו החוצה" - אין מזל לישראל [ולפי שישראל למעלה מ[שליטת] המזל[ות] - די להם הלימודים ברמזי הפסוקים; שהמזל[ות] אינם מכריח[ים] את בחירתם. אבל אומות העולם שהם תחת [שליטת] המזלות, סוברים שגם בחירתם מושפעת מהמזלות, לכן צריכים מקרא מפורש שהבחירה ביד האדם, כדמפרש ואזיל.], וכמה לימודים [על כך שאין המזל מכריח את הבחירה (ראה שבת שם, ועוד)], אך אינו מפורש במקרא. ובא זה הפסוק "אחי רבקה אם יעקב ועשו", להורות לאומות העולם [ולכן נרמז הדבר דווקא כאן, כאשר "וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי" (רישיה דקרא)] בפירוש [שאין המזל מכריח את הבחירה.], שאי אפשר לומר לימוד אחר [אלא לענין זה שאין שרשי האדם קובעים את בחירתו. ואיך שלא נפרש את הפסוק לא נוכל להוציאו ממשמעות זו, שכן מאותה אם יצאו זה לצדקו וזה לרשעו], נמצא המקרא מפרש זה [לאומות העולם, אבל לנו בני ישראל 'איני יודע מה מלמדנו'].

[ד]

הרב ישראל אליעזר האגער, סערט ויז'ניץ ירושלם = בגליון תקפה מובא שבגל' תקפ"ד ב'תגובות' נפלאו לדעת מה המקור של קצת חצרות שלא לאכול חמץ עד השבת הראשונה אחר הפסח או עד סעודת מצוה. נעשה קצת סדר. נראית לי שהכוונה היא שלא להיות להוט אחר חמץ ולכן עשו גדר, פרט לסעודת מצוה וכך נוהגו בוויז'ניץ ובמקומות רבים. ויש לציין שאצל דורי ומחותני הרה"ק מפיצבורג זצ"ל לא אכלו חמץ עד חג השבועות וכן נהג בנו זצ"ל וכן נוהג האדמו"ר הנוכחי, ולגבי הבדלה שעשה על שכר, שידוע שהקפיד דווקא על שכר שהיה ברשות הגוי, ולא השכר שנמכר לגוי, ומקורו ברמ"א סימן רצ"ו, שמביא תרגום יונתן פר' בא (שמות יב, יח).

[ה]

הרב מרדכי גנוט = בגליון תקפ"ד (הידעת אות ב', ב) מובא (בשם "מנחם ציון", ליום א' פר' שמיני): צריך ביאור איך ספרו ספירת העומר במדבר? הן לא יכלו לומר "היום כך וכך לעומר" שהרי לא הקריבו את העומר? ולדעתי נראה שבאמת ספרו... ונראה שספרו ליציאת מצרים.

ראשית, מפשטות הפסוקים (ויק' כג, י-טז) נראה שאכן לא ספרו. שנית, קושיא זו דומה לקושיית 'העולם': איך קדשו את הלבנה בימי שלמה המע"ה, כד הוות סיהרא בשלמותא (זוה"ק ח"א קן; שם רכג; ח"ב פה; שמו"ר פר' טו, כו), וכן איך נקדשנה אי"ה בימי מלכא משיחא ב"ב, כד תהוי סיהרא באשלמותא? והתשובה אחת לשתי השאלות: אכן לא קדשו ולא נקדשנה ולא ספרו. הן כל ענין 'קידוש הלבנה' הוא רק לע"ע, בה אין 'אור הלבנה כאור החמה' כפי שהיה בששת ימי בראשית, לפני שננצפה ונהגה מיעוט בעצמה (ר"ה כג). ודוק.

[ו]

הרב דוד צבי הירש מייזליש = [א] בגליון תקפ"ד (מי יודע אות ו') דנו בענין מניעת אכילת חמץ עד השבת הראשונה. טעם נכון ונחמד נמצא בספר "דבר צבי" (כת"י) על חדשי ומועדי השנה לאא"ז הגה"צ מווייצען זצלה"ה (היא ל"א נדפס'ה, וידים עסקניות בעריכתו. יזכנו השי"ת ונוכה בקרוב לאורו), עפ"ד הרה"ק הרי"מ מגור הטעם שהשבת שאחרי פסח נקרא מצות ירוקות (=צהובות. עי' סוכה לא: תוד"ה הירוק. המג"ה) 'געלע מצות', משום שקריעת ים סוף חלה באותה שנה ביום ד', ואח"כ נאמר (שמות טו, כב-ג) 'וילכו שלשת ימים וגו' ויבאו מרתה' וגו', נמצאו שבאו למרה ביום השבת, ובאמת נצטוו בה על השבת. וידוע שיסוד המרה הוא ירוק (געל), וממילא ביום השבת הזה היו המים ירוקים. עכדה"ק ב'חידושי הרי"ם'.

וכתב שלפ"ז נמצא שבאו למרה רק ביום הרביעי שהי' עש"ק, שהרי קרי"ס היתה ביום ד' בבוקר, וא"כ ודאי לא היו להם מים לאפות חלות, כי המים לרוות צמאונם ודאי קודמים וע"כ אפו רק לש"ק, ומיישב בזה את דברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זיע"א, בטעם המנהג שעושים החלות עגולות, כי כשיצאו ישראל ממצרים נתחייבו בקרבן תודה, אבל בפסח א"א להביא תודה מפני שבאה עם י' חלות חמץ, והשלימו אחר הפסח ע"י חלות חמץ, וחלות תודה היו עגולות, על כן עושין אותן עגולות. עכד"ק. ולכאורה לפי דבה"ק היו צריכים להקריב קרבן תודה מיד ממחרת הפסח באסרו חג, ולא להמתין ליום השבת, אכן לפי דברי החי' הרי"מ נחא, שער ש"ק לא היו יכולים לאפות כנ"ל.

ומסיים שם בזה"ל: ובזה עלה ברעיוני הטעם שנהגתי - וכמדומה לי שכן נהגו - שהברכה הראשונה שמברכין על חמץ תהיה בליל ש"ק ולא בחול, ולנ"ל נחא, שגם הוא זכר שמעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף לא היו להם מים ולא יכלו לאפות חלות רק לש"ק. וזה ענין נחמד בס"ד. עכ"ל אא"ז זי"ע, שם.

[ב] לגליון הנ"ל (מי יודע אות ז) בענין אמירת ג"פ "ויכולו" (ובענין אמירתו ביוהכ"פ) שנדון בגליון זה ובגליון העל"ט, אעתיק מש"כ בספה"ק אור לשמים (פר' שופטים), ובמה שמבטא בעני"ז בתו"ד, ותן לחכם ויחכם עוד, וזל"ק: "על פי שני(ם) עדים או שלשה עדים יקום

דבר (דברים יט, טו). יבואר עפ"מ ששמעתי מכאדמו"ר מוהרי"י זצלה"ה מלובלין פי' הגמ' (שבת קיט:) "[אמר רב המנונא] כל ה[מתפלל בע"ש ו]אומר 'ויכולו' נעשה (שיתוף) [שותף] לקב"ה [במעשה בראשית]", והקשה מה בצע בשותפות? הלא 'ה' א'ל'הינו ה' אחד" (דברים ו, ד)!! ופי' הוא שהשי"ת יקיים את דיבורו לטובת ישראל, ולזה הוא מושאל בשם שותף. עכ"ד. ופ"ה "על פי שני(ם) עדים או שלשה עדים יקום דבר", כי בזה שאנו אומרים "ויכולו" אנו מעידים בו ית"ש שהוא לבדו ברא ויצר ועשה הכל, ובציבור אנו אומרים "ויכולו" ג"פ; שתי פעמים בתפלה ופעם אחת בקידוש, ועכ"פ פחות משתים אי אפשר אפילו ביחיד, וזהו [ו] "יקום דבר" - שיהיה קיום לדיבורו. עכלה"ק.

[ז]

הרב אשפ"ך = [א] בגליון תקפ"ד (מי יודע אות א') שאל הכותב הנכבד מי יודע מי הוא הצדיק רבי וואלף הכהן זצ"ל, רבו של הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע, ואם ידועים עליו ידיעות ופרטים שונים?. הנני להעתיק מתוך ספר "ימי זכרון" (מהדורא חדשה), ליום ח' בתשרי, זו"ל:

רבי זאב וואלף יצחק הכהן מבאר. מרבתי: רבי ישראל בעש"ט (ו' בסיון). על תלמידיו נמנים: רבי דוד לאה'קס מבאר; ועוד.

נסתלק: בבאר, בח' בתשרי תק"ז, ובה מנ"כ (לפני הסתלקתו אמר: כל מי מיוצאי חלצי, עד סוף כל הדורות, שיבא להשתטח ולהתפלל על קברי, בער"ח אלול, שיחול ביום ד' בשבוע (דווקא), יענו לו מן השמים על כל משאלות לבו, חוץ מבקשת כסף (פתח דבר לספר "תורת הברית"; תולדות חייו בריש ספרו "עטרת פז". וראה גם "בצל האילן" ו"זכות וזכר" דלהלן, גופא דעובדא של דבר הצוואה היכי הווה. וכן מסופר שם על השתטחויות צאצאיו על הקבר וישועות שפעלו שם במשך השנים)).

[ב] לגליון תקפ"ד (מי יודע אות ג'): נראה שהמכוון פשוט. ככל שמתקדמים בספירת הימים, נפחתים הימים לחג השבועות. וממנה ניקח לעבוד את ה', ככל שמתקדם האדם בעבודת הספירה ותיקוני המידות, נפחת האדם בעיני עצמו.

[ח]

הרב ישכר דוד קלויזנר = [א] בגליון תקפ"ד 'מי יודע' אות ג] תהו ע"ד הרה"ק בעל 'זרע קודש' מראפשיץ זי"ע: סוד ענין הספירה הוא, 'וואָס מער מציילט, ווערט ווייניגער'. דו"ק והבן כי עמוק הוא מאד.

ידוע שספה"ע הוא תיקון הספירות ובירורן מקליפה לקדושה, הלכך, כל מה שמרבה לספור - מתרבה הקדושה ומתמעטת הקליפה.

ובס' "שמח תשמח" [עמ' סח] נאמר: "אידישע געשעפטען איז געגליכען צו די ספירה. וויא מער מ'ציילט - ווערט אַלץ ווייניגער".

[ב] שם בגליון הנ"ל 'מי יודע' אות ה סק"א] שואל במ"ש ב"יסוד ושורש העבודה". . שגם בגאולה העתידה לבוא, יעשה לנו הבורא ית"ש ויתעלה את כל הנסים, הנפלאות והגבורות כמו שעשה לאבותינו ביציאת מצרים, בקריעת שבעה נהרות וכו'. - מי יודע מה פשר המילים: "בקריעת שבעה נהרות" שכתב? - וע"ש בדברי המג"ה שמנסה לתקן מ'נהרות' ל'רקיעים'.

ונראה שאין שום צורך לתקן ולשנות. הרמב"ן (פר' אמור) מביא מדרש רבי נחוניא כי "כל הנחלים הולכים אל הים" (קהלת א, ז) - הם שבע מידותיו של הקב"ה. ובתיקוני זהר (תיקון נה; פח, א) מפורש כי "נהרות ימחאו כף" (תהל' צח, ח) נאמר על שבעת הנהרות. ע"ש.

ואיתא ב'תורת מנחם' (חלק מז, בהעלותך תשכ"ו [עמ' 85 ס"ה]): "וזהו גם העילוי של בקיעת הנהר לעתיד לבוא לגבי קריעת ים סוף שביצי"מ. שאע"פ שנאמר (מיכה ז, טו) "כימי צאתך מארץ מצרים - אראנו נפלאות", שהגילויים שלעתיד לבוא יהיו כמו הגילויים שהיו ביצי"מ - הגילויים שלעתיד לבוא יהיו באופן נעלה יותר, ולכן אף שקריעת ים סוף היתה לי"ב גזרים לכל שבט מסילה בפ"ע (ת"י שמות יד, כא, מדרש "ויושע", מד' תנחו' בשלח, וְעוֹד), הנה לעתיד לבוא תהיה בקיעת הנהר לשבעה נחלים, ע"ד החילוק שבין הדלקת הנרות שהם במספר שבע לקרבנות הנשיאים שהם במספר י"ב, והיינו לפי שהענין דקרי"ס קשור עם כללות העבודה בזמן הזה בבירור נפש הבהמית וכללות העולם שעי"ז נעשית העלי' מבי"ע לאצילות? שזהו"ע? קריעת ים סוף שהוא בחי' מלכות דאצילות כדי להיות עליית י"ב שבטים והתחברותם שבבריאה לשרשן שבאצילות י"ב גבולי אלכסון דז"א,

אבל לעתיד לבוא תהי' בקיעת הנהר לא לי"ב גזרים אלא לשבעה נחלים דוקא שהו"ע התגלות ז' תחתונות דעתיק, שזהו גם מה שמשיח נקרא בשבעה שמות (?) שעל ידו תומשך התגלות שבעה הנחלים, והיינו שלעתיד לבוא תהי' העלי' תפש האלקית עצמה, שזוהי העלי' באצילות גופא ועד לבחי' הכתר שלמעלה מאצילות, ובכתר גופא עד לבחי' פנימיות הכתר, וכידוע שכל ההמשכות דעכשיו הם רק מחיצוניות עתיק ולא שייך עכשיו הגילוי דבחי' פנימיות אבא פנימיות עתיק, והגילוי דבחי' פנימיות עתיק יהי' רק לעתיד לבוא בביאת משיח צדקנו שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

[ג] בגליון תקפ"ד 'מי יודע' אות ה סק"ב] דן בדברי ה"אמרי פנחס השלם" שכתב: "אי' בכתבי האריז"ל שהנזהר ממשוהו חמץ - יועיל שלא יחטא כל השנה וכו'. והרב הקפיד על ה"באר היטב" ... שהעתיק בשם האריז"ל, מובטח שלא יחטא וכו', כי איך אדם מובטח מהחטא? ובכתבים לא כתוב רק יועיל וכו'. ע"ש.

ונראה ליישב ע"פ מה דאיתא ב'לקוטי שיחות' (חלק ג, עמ' 944), שקרבנות מכפרים על חטאים בשוגג, שגם שוגג צריך כפרה. הגם שעשיית החטא היתה שלא מדעתו וכוונתו שלא מרצונו, אבל הא גופא שהיה מסוגל לעבור עברה בשוגג, הרי זו הוכחה שיש בו פגם ואינו עדיין כמו שמצפים ממנו שיהיה, כמ"ש (משלי יב, כא) 'לא יאונה

לצדיק כל און'. דהיינו שהוא 'אשם' מצד "התגברות נפש הבהמית שנתחזקה יותר במשך הזמן שנשתמש בה באכילה ושתייה ושאר עניני עולם הזה" (תניא פי"ג), שזה גורם שיהיה מסוגל לעבור עברה בשוגג.

יתירה מזו, אלו הדברים שנעשים אצל אדם בדרך ממילא, שלא בדעתו ושלא בכוונה, מוכיחים בעצם על מהותו - במה הוא מונח, ובמה יש לו עונג. ומי שמסוגל לעבור עברה בשוגג - זו ראייה שהעונג שלו מונח בענינים לא טובים. ע"ש באריכות. ויתרה מזו, בשוגג - הפגם הוא בבחינה מסויימת גדול יותר אף ממזיד (לכא' כמו גם בספק; וע' חת"ס עה"ת ויק' ה, אוי. וע' שם בפ' רבנו בחיי ובפ' רמב"ן (שם, פס' טו) ובפ' חזקוני (שם, פס' כד), שאלתות ס' סח, וב"העמק שאלה" אות אוי, שיטמ"ק בשם תר"י כתובות כב: (שלא כתוס' כריתות אוי. ד"ה ספק), שו"ת חת"ס חו"מ ס' כט, תר"י בריש ברכות לגבי ספק צאה"כ, דרכי משה או"ח תרג בשם רבנו יונה ובא"א בוטשאטש שם ובספר הזכרונות, לרבי צדוק הכהן מלובלין. מצוות התשובה. המגי"ה), כי במזיד עשה כן בכוונתו, אבל בשוגג העבירה היא תוצאה מעצם מהותו [ע"ד "נכנס יין - יצא (בלי כוונה) סוד" (סנהדרין לח.)]. ומבאר עפ"ז מש"כ בכתבי האריז"ל שהנזהר במשהו חמץ בפסח - מובטח לו שלא יחטא כל השנה, דקאי א'שוגג' גרידא, שהרי לא יתכן שלוקחים מהאדם את הבחירה על כל השנה. ע"כ. וא"ש.

[ט]

הרב יואל טייטלבוים = לגליון תקפ"ה (מי יודע אות ג'): ביאור המאמר מספר "קול אריה", נראה כך. ע"י שם אדם ושם אמו, אפשר לדעת כוכבו ומזל מולדו. כגון בשמו נרמז כוכבו כאשר תחלקהו במספר ז' ז' ותראה מספר הנשאר זה כוכבו בסדר שצ"ם חנכ"ל, ובשם אמו נרמז מזלו כאשר תחלקהו על מספר י"ב ותראה הנשאר זה מזלו בסדר החדשים (כע"ז מובא בקונטרס "חיבת קדש גורלו" בהוצאת סקוליא בשם קונטרס שהיה אצל הבעש"ט ושם היה כתוב לדעת מזלו ע"י חשבון שתחלק למספר י"ב ולראות הנשאר ואין הספר כעת תחת ידי) וע"כ מכיון ששמות אמו של אברהם והמן שוה מורה שמזלם שוה, וע"כ שמה שנשתנו זמ"ז אינו משום מזל. וזו תשובה לאפיקורסים האומרים שהכל טבע המזלות, וכן עד"ז [בעניננו]. לפי שרבה אם יעקב ועשו מורה שמזלם שוה ואין מזל לישראל, וזה נצרך ללמד רק לאומות העולם. וק"ל. (לפ"ר, אע"פ ששם אמם שוה, אין שארית מספר שמותיהם שוה. שארית 'יעקב' היא 5.71 ושארית 'עשו' היא 7.14. המגי"ה).

[י]

הרב יואל ווייס, מונסי = לגליון תקפ"ה (הידעת אות ב' סק"ז): את תמיהת המגי"ה על מ"ת, שהיה כשלשה שבועות אח"ך, נאמר שנתרפאו בו כל החולים (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו מסכתא דבחדש ט, ויק"ר יח, ד). והא לנ"ל (לדברי הבנ"י שנתרפאו בחודש אייר), ל"ה חולי מעיקרא? אנסה ליישב ע"פ המב' במד' תנחו' (יתרו י): ולמה לא נתנה התורה כשיצאו ממצרים? לא כך אמר

[השי"ת] למשה (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים - תעבדון את האלקים על ההר הזה"?! אמר רבי יהודה בר שלום, משל לבן-מלכים שעמד מחליו. אמר אביו, נמתין לו שלשה חדשים עד שתשוב נפשו מן החולי, ואחרי כן אוליכנו לבית הרב ללמוד תורה. אף כך, כשיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מומין מן השעבוד. אמר הקב"ה, אמתין להן עד שיתרפאו, ואחרי כן אתן להם את התורה.

וראיתי באחד ממפרשי המדרש שהקשו את קושיית המגי"ה על המדרש תנחומא, ומיישב, שמי שהיה יכול להירפא בדרך הטבע, כגון שלא היה מחוסר אבר, או חסר חוש, רק היה צריך לשוב אל הכוחות כבתחילה, התרפא בין פסח לעצרת, כי אין הקב"ה עושה ניסא למגנא, ומי שהיה חסר אבר או חוש, והיה צריך למופת מן השמים לרפואתו, התרפא בשעת עמידתם אצל הר סיני.

וכן מדויק המדרש תנחומא (יתרו ח): כשיצאו ישראל ממצרים, היו בהן בעלי מומין מעבודת פרך שהיו עושין בטיט ובלבנים והיתה האבן נופלת עלי מן הבנין ושוברת ידו וקוטעה את רגלו. אמר הקב"ה, אינו דין שאתן את תורת לבעלי מומין. מה עשה? רמז למלאכי השרת וירדו ורפאו אותן. ומנין שלא היו בהן סומין? שנאמר (שמות כ, יד) "[ו]כל העם רואים את הקולות". ומנין שלא היו בהן חרשין? שאמרו "[ו]נשמע" (שם כד, ז). ומנין שלא היו בהן גדמין? שאמרו "נעשה" (שם שם, ושם לעיל פס' ג). ומנין שלא היו בהן חגריין? (דכתיב) [שנאמר] (שם יט, טוב) "ויתיצבו בתחתית ההר".

הרי משמע שהרפואה בשעת מתן תורה היתה עבור מומין שצריך מופת לרפאותם, כגון סומין, גדמין, חרשין ודומיהן.

[יא]

הרב יעקב זכריה קלוזנר, ציריך = בגליון תקפ"ד (מי יודע' אות ה סק"ב) מביא דברי ה"אמרי פנחס השלם" שכתב: "אי" בכתבי האריז"ל שהנזהר ממהשווה חמץ - יועיל שלא יחטא כל השנה וכו'. והרב הקפיד על ה"באר היטב" שהעתיק בשם האריז"ל: מובטח שלא יחטא וכו', כי איך אדם מובטח מהחטא? ובכתבים אין כתוב רק יועיל וכו'.

אא"ז הרה"ק רבי מאיר'ל מאפטא זי"ע כתב ב'אור לשמים' - ליקוטים [עמ' שמח]: בפסחים בתחלתו, "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנ"ר" (פסח' פ"א מ"א; ב.), י"ל דהיינו כשבא אור להצדיק שנקרא 'ארבעה עשר', כי הצדיק שהוא בחינת משה הוא שפל ואינו [בבחי' 'מאד' בעיניו (השוה במדבר יב, ג), כמ"ש מרע"ה... ונאנחנו מה", וזה נקרא אדם חושבניה דדין כחושבניה דדין... וממשיך עליו הוי"ה ב"ה שבגימטריא מ"ה, ושם של מ"ה דהיינו ד' אותיות הוי"ה ויו"ד אותיות דמילואו הם ארבעה עשר, ולכן נקרא הצדיק ארבעה עשר. וכשבא אור לצדיק כנ"ל, אזי 'בודקין את החמץ', לשון 'בדק הבית' (מל"ב יב, ח), וחמץ נקרא היצר הרע (ברכות אוי.; ושם:

שאור)... וע"י אור שבא לצדיק - נשברת החי"ת של חמץ ונעשית מצה.

"ולפ"ז נחא מה שמובא בשם האר"י זלה"ה, הנוהר ממשו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ולכאורה תמוה הרי אנו רואים שאין הדבר כן? שכמה בני אדם נוהרים מחמץ בכל כחם ואעפ"כ נלכדים בעצת היצה"ר, ח"ו? ועוד, הא כתיב (קהלת ז, כ) "כי אדם אין צדיק בארץ" וגו'? - והפירוש הוא כך: ע"פ הגמ' (שבת קד.), מאי טעמא ה"א פתוחה למטה? הרוצה ליטמא פותחין לו. ומ"מ כרעיה דהי"א תלויה, כי הרוצה לחזור - ליעול בהא. וליעול בהך? לא מסתייע[א] מילתא. וז"פ הנוהר ממשו חמץ, ואותו משהו שנפרד רגל הה"א שזה החילוק בין חמץ למצה... ונוהר שיהא פתוח ויוכל לחזור, בוודאי לא יחטא, ופירושו שלא ישאר בחטא רק יחזור בתשובה, כי אין צדיק וגו', אבל מי שאינו נוהר במשו חמץ, ח"ו, נעשה מהי"א חי"ת, ואין לו פתח ליעול, ח"ו, ונשאר חמץ אצלו, ע"כ יהא נוהר ממשו חמץ, וכנ"ל. ולפ"ז א"ש. וע"ש בהע' נד.

[יב]

הרב ירוחם אלי' ראזענפעלד = על מה שכתבתי ב"נחלתנו" תקפ"ה (תגובות אות ו'), העיר המגיה בסוף דבריו: לכאן אם הוא רמז על שמירה בכל ז' הימים, עאכ"ו חייבת להיות אות ז'?

ברם, הרוקח משתמש בזה הדרך כמ"פ.

בפירוש הרוקח עה"ת פר' במדבר (שער הנעלם) כ': אם בחקותי תלכו". מכאן ועד "ואולך אתכם קוממיות" יש כל האלף בית, מלבד האות ס', כי כל הברכות ניתנו על תנאי חוץ מס' אותיות שבברכת כהנים, שבין כך ובין כך - ד' יברך את עמו בשלום.

אגב, ברשימת השערים בתחילת ספר בראשית, ישנו הסבר אחר על שער הנעלם.

ספר הרוקח הלכות ר"ה סי' ר"ו: סוטה (לז): על כל מצוה - ד' בכלל וד' בפרט וד' חלוקי כפרה (יומא פו.). לכן נעלם ד' בפסוק "לכן בזאת יכופר עון יעקב" (ישעי' זכ, ט); כי יש בו כל הא"ב לבר מן ד'.

מעניינא דיומא!

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

[א] שחרית יא באייר, יא"צ הרה"ק מראפשיץ זצ"ל: פעם אמר הגה"צ מרופשיץ זצ"ל לאיש שדפק על חזהו כמנהג באמירת "תחנון": קלאפ נישט, קלאפ נישט, דער בעה"ב איז נישט דא (אל תדפוק! כל תדפוק! בעה"ב איננו)... (והמבין - יבין) (אוצ"י עמ' רלא).

[ב] הגריא"ז מרגליות זצ"ל עלה מירונה כבר לשבת זו. אף הוא נימק ואמר: ברצוני להיות כבר בשבת זו (=שבת "עליה לתורה") שלפני "יום ההילולא" (-החתונה), וכך

שהה במירון עד אחר ל"ג בעומר. כיום, המקובלים נוהגים לשהות במירון לפחות שבוע לפני ל"ג בעומר. המנהג התחדש ע"י הרה"צ בניהו שמואלי שליט"א.

[ג] בין פסח לעצרת: מה שמחמירים שלא לנסוע בימי הספירה, אין לו כל מקור, ואדרבה, "הימים האלה מוצלחים לנסיעה" (מנח"א ג, סה) [ור' עירובין סד: ושפת"ח לברא' לה, טז]. ~ הרה"ק ב' "ישועות משה" זצ"ל לא אבה נסוע בימים אלה, גם לא לקברי צדיקים בחו"ל.

[ד] יא באייר: יתכן שהיום הוא יום פטי' רחל אמנו. במקור במד' "תרשא" (מקור הילקו"ש ר"פ שמות) [לא] נכתב [בחדש מרחשון אלא] בחדש השני, וטעו לומר שהוא ירח בול, אך למעשה הוא חדש זיו, וכמוב' בפס"ר שמתה בין פסח לעצרת [ובפרש"י ברא' מח, ז: "עת הגריד היתה, שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה" ויש מביאים מכאן רא' להפך, שהדברים מתאימים לירח בול, כשהגשמים מתאחרים, במיוחד בשנה מעוברת; אולם פרש"י שם (לה, טז) עד כנגדו: "חלולה ומנוקבת ככברה; הסתו עבר, והשרב עדיין לא בא". רצ"ע. ועוד, שבמקור ההוא מו' שיששכר נולד ב' [ב]אב, והרי לאה נתעברה [בסיון] "בימי קציר חטים", ואיך ילדה ל-3 חדשים? ברם, אולי במקור ל"ה כתוב באב כי אם בחדש החמישי, והיינו שבט, ה-9 לעיבורה!.. כשהצעתי הדברים לגרשי"ח קנייבסקי זצ"ל, נהנה מהדברים והגיב "אולי". הרי שהסכים שיש מקום לספק.

[ה] השובתים ב"מירון" ישיתו לב להיקף העירוב, הכולל את החניונים ומתחמי האהלים ליד ציון רשב"י (א"א הרשב"י, כשם שא"א הרבי טרפון, הרבן גמליאל...) וביער קק"ל במורד הר מירון. במיוחד יבחינו אם העמודים (וחוט העירוב) שהורחבו עבור המתארחים בתחום, נצבים כתקנם. גם המתארחים במושבים הסמוכים, יכולים לברר על כשרות העירוב והיקפו ב"משמרת העירוב" 05271-12068.

[ו] קריאת התורה: כשאמרו"ר זצ"ל קרא בשבת זו את קריאת יוהכ"פ, היו לו געגועים גדולים ליוהכ"פ, כמעט כלות הנפש... כי בשבת זו הזמן גרמא להתעורר בקדושת יוהכ"פ ("בית אהרן").

[ז] מנחת י"ג באייר: בסידורים כתוב שאומ' "תחנון" (כי הטעם שא"א מחר תחנון, הוא בגין הקרבת קרבן-פסח שני, שנאכל בלילה, אור לט"ו, ועתה הוא "לפני שלפני") וכ"ה מנ' חב"ד, וכן דעת הג"ב "יביע אומר" זצ"ל. אפס כי יש ק"ק מנהגים ישנים שא"א "תחנון" גם עתה [וכ"ה בסי' "חמדת ישראל" לר' שמואל ויטל וכ"נ הספר' (כש"ט, גאגין), ועי' "שער יששכר", וכ"ה מנ' בעלז, וכ"נ המהר"ם אש זצ"ל. וכן מנ' מו"ר הג"ב "שבט הלוי" זצ"ל, כרשום ב"הליכות שבט הלוי" (סדה"י טו, ו). הע' הרה"ח

המופ' הנודע ר' אברהם יהודה גולדשטיין ז"ל, מנושאי כליו רבות בשנים.

[ח] על המנהגים הרבים בשנה זו בתענית 'שני בתרא' החלה ב'פסח שני', לענין תענית, או אמירת סליחות, ראו באריכות בלוח "דבר בעתו".

[ט] על הקושי להבין את טעמם של אוכלי מצה בצהרי פסח שני (תחת אור לט"ו, מועד אכילתה), ר' בלוח "דבר בעתו".

[י] דבר בעתו מה טוב לעסוק בי"ד באייר, ובלילה אור לט"ו, בפר' פסח שני שבפר' בהעלותך (היא קריאת עש"פ) והלכותיו (כה"ח תכט, בשם השלה"ק) וללמוד פסקי הלכות פסח שני לרא"ש זלה"ה נדפסו במס' פסחים צט. (אוצה"ת בשם ערוגה"ב); משנה פ"ט דפסחים (א-ג), רמב"ם הלכ' ק"פ פ"ח ובזוה"ק בהעל' (קנב).

[יא] ביום "פסחא זעירא" למדתי הלכ' פסח שני בפסחים (צה:.) ובספר הרמב"ם (הלכ' ק"פ), וחידושי תמיד הערות נעימות ב"ה... (הגאדר"ת זצ"ל בנפ"ד, הנהגות ב, כ).

[יב] מי שלא הספיק ללמוד את אגרת ההקר"ש מאוסטרופול הי"ד בע"פ, יכול להשלים היום.

[יג] גילו לי מהשמים טעם שנקבע "פסח שני" ליום זה (שהרי כדי להטהר היה די בשבועיים), לפי שבשנה הראשונה לצאתם ממצרים אכלו מהמצות עד ליל טו באייר, ומכאן שהקדושה ההיא נמשכת עד לילה זה, לכן "מצה וחמץ עמו בבית" כפי שהיה אז" (סי' יעב"ץ).

[יד] "כנסת ישראל מתעטרת בעטרה בניסן עד פסח שני, וגם שבעה ימים אחר פסח שני, השערים פתוחים לראות את השכינה וכו'" (רע"מ, ח"ג בהעלותך קנב:).

[טו] "פסח שני" מלמדנו כי לעולם לא מאוחר מדי, ותמיד אפשר לתקן, אף "מי שהיה טמא" או "בדרך רחוקה" ואפילו אם הסיבה היתה "לכם" - מרצונכם החפשי - בידכם לתקן זאת (לוח "היום יום").

[טז] משאלת הטמאים "למה נגרע" שלא רצו לוותר לומדת המכילתא ש"כשרים וחרדים היו", וזה כלל גדול ביהדות כו' (הגהצ"ר משה גריין ר"י מאנסי זצ"ל), ומזה יובן מ"ט אנו מכנים יו"ט "פסח שני" את היום ולא גם את הלילה, אור לט"ו, שבו אכלו את קרבן הפסח השני, כי רק בקשו "למה נגרע לבלתי הקריב..." [ואכילה לא מעכבא], וממנו נפיק מוסר-השכל וכו'.

ואטהר ואתקדש בקדשה של מעלה,

ועי"ז ישפע שפע רב לכל העולמות

ולתקן נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו...

לטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה. אמן סלה.

לזכרון עולם

הרה"ח רבי יואל ב"ר דוד שלמה ז"ל

נלב"ע ל' ניסן תשנ"ט

ת. נ. צ. ב. ה.